SmåTrygg

Hur kan små kommuner trygga sin VA-försörjning?

LINKÖPING UNIVERSITY

SmåTrygg
Att navigera policy för en trygg VA-försörjning i små kommuner

Deltagande organisationer och finansiering

Projektparter

Linköpings universitet (LiU)

Projektledning och forskning genom CKS

RISE

Leder arbetet med kommunala policylabb

Vilhelmina kommun och Norsjö kommun

Pilotkommuner och lokala behovsägare

SmåKom

Validering, spridning och påverkansarbete

Finansiering

Formas

Water Wise Societies

Program inom Impact Innovation

4,68 miljoner kr

1 juli 2026–31 december 2028

.

Innehåll

- Vad står på spel
- God ekonomisk hushållning och underhållsskuld – märkligt!
- Varför studera små kommuner
- Strategier för att misslyckas med tillgångsförvaltning!
- Vad är nytt och spännande
- Omvärldsspaningar
- Vad är nyttan?
- Diskussion

Vad står på spel?

- Trygg vattenförsörjning - en kritisk samhällsfunktion.
- Kraven ökar *(klimatförändringar, säkerhetsläge, NIS2 och ökade investeringsbehov men även nedmonteringsbehov?)*
- Små kommuner – samma krav som stora!

- Små kommuner förväntas hantera allt större och mer komplexa krav kring VA, cybersäkerhet, investeringar och beredskap, samtidigt som deras kapacitet minskar genom demografiska förändringar och kompetensbrist. Frågan är inte bara hur kommunerna ska anpassa sig, utan också om dagens nationella policy är rimligt utformad för små kommuners förutsättningar?

God ekonomisk hushållning och en omfattande underhållsskuld!

- Betydande eftersatt underhåll och ett betydande investeringsbehov.
- ”Förvånande” med eftersatt underhåll på grund av:
  - Krav på god ekonomisk hushållning sedan tidigt 2000-tal.
  - Utjämningssystemet kompenserar ej för en havererad balansräkning (kommunakuten - undantag).
  - VA – ett monopol.

Varför små kommuner?

- Befolkningen minskar och åldras.
- Bemannings- och rekryteringsproblemen
- Kostnaderna stiger samtidigt som skattebasen, men även avgiftskollektivet (VA) pressas.
- Sällan den proaktive vinnaren utan i bästa fall, den ständige kämpen!
- Forskning om strategisk tillgångsförvaltning och långsiktig hållbar VA – saknas empiri från små kommuner

Fyra säkra sätt att misslyckas (Syssner & Jonsson 2020)

...med att underhålla och utveckla kommunala anläggningstillgångar

1

Prioritera det synliga och akuta

Låt skola, omsorg och andra omedelbara behov konsekvent tränga undan teknisk infrastruktur.

2

Skjut kostnaden framåt

Håll nere underhåll och återinvesteringar idag, trots att livslängd och funktion då försämras.

3

Styr utan samlad kunskapsbild

Sakna långsiktiga planer, tydlig uppföljning och överblick över tillgångarnas status.

4

Urholka genomförandekraften

Acceptera brist på kompetens, personal och ekonomiskt utrymme tills eftersatt underhåll blir normalt.

RESULTAT **En självförstärkande spiral: underhållsskuld → sämre funktion → högre kostnader → ännu mindre handlingsutrymme**

Syssner & Jonsson (2020)

Vad är nytt och spännande?

- STISK *(Strategisk tillgångsförvaltning i små kommuner med begränsad kapacitet)*
- R10 rapport etc
- **SmåTrygg:**
  - *Hur navigerar små kommuner policykrav, cybersäkerhet, VA-beredskap etc - med god ekonomisk hushållning?*
  - *Vilhelmina, Norsjö, SmåKom, RISE och LiU*
  - *Finansiering från WaterWiseSocietes (Formas, Vinnova, Energimyndigheten)*

1) Befolkningspiloterna

Den utveckling små kommuner levat med i 50 år kan vara normen i Sverige om 50 år

Figur 4. **Sveriges befolkning 1860–2025 och framskrivning till 2100**
Antal miljoner personer

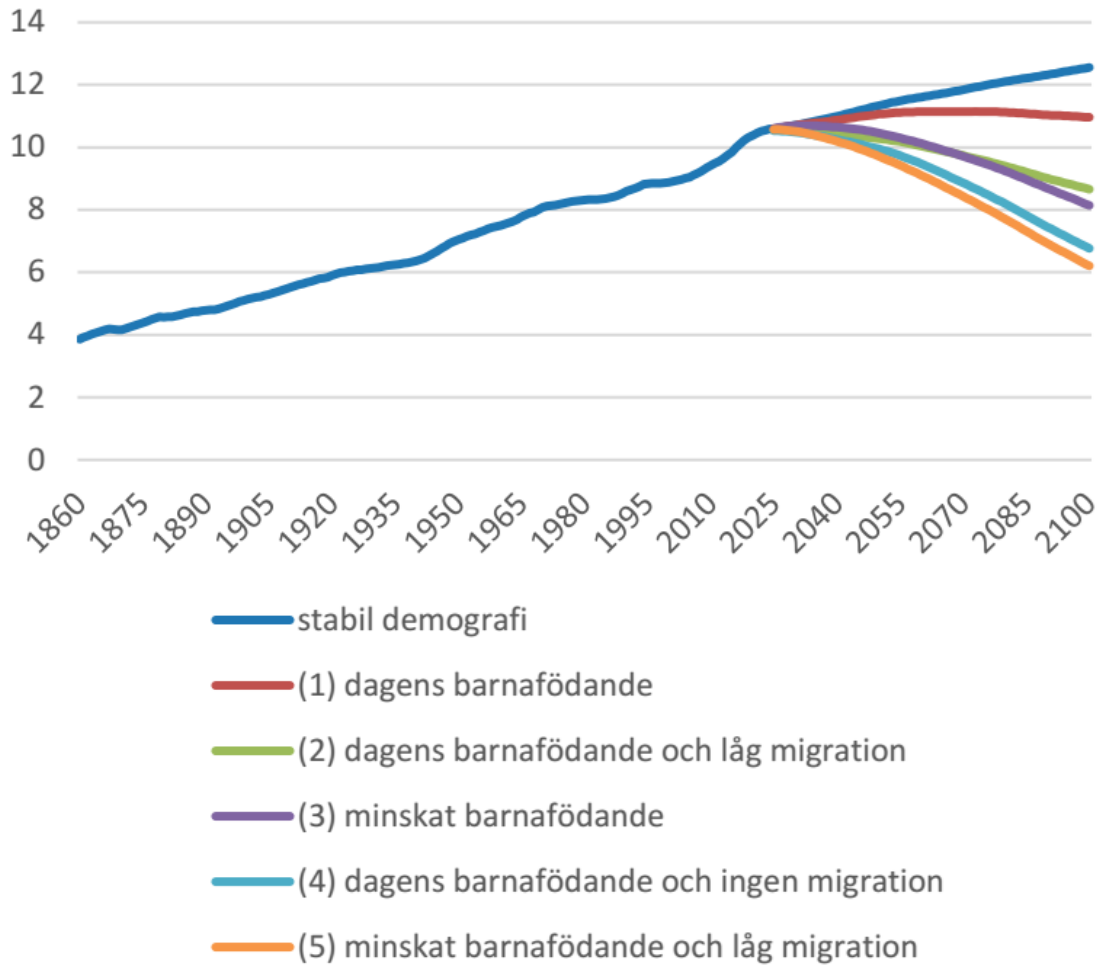

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB), egna beräkningar i SESIM-modellen.

2) Gröna vågen 2.0

Fler söker sig till mindre orter - och det är inte bara pandemin

Livet på landet

Ny mätning: Var femte svensk vill flytta till landsbygden

En ny mätning visar att 19 procent av svenskarna skulle vilja flytta till landsbygden. Främsta orsaken är att man söker en lugnare och tryggare miljö.
'En gul våg', säger Terese Bengard på Hela Sverige ska leva.

Uppdaterat: 30 augusti 2024 kl 08:49

Kommentera Spara Dela

Tryggheten och säkerheten på landsbygden lockar allt fler enligt en ny mätning. Foto: Istock

3) Klimatflykten

Coolcations är nu mätbar och små kommuner behöver rustas inför anstormningen

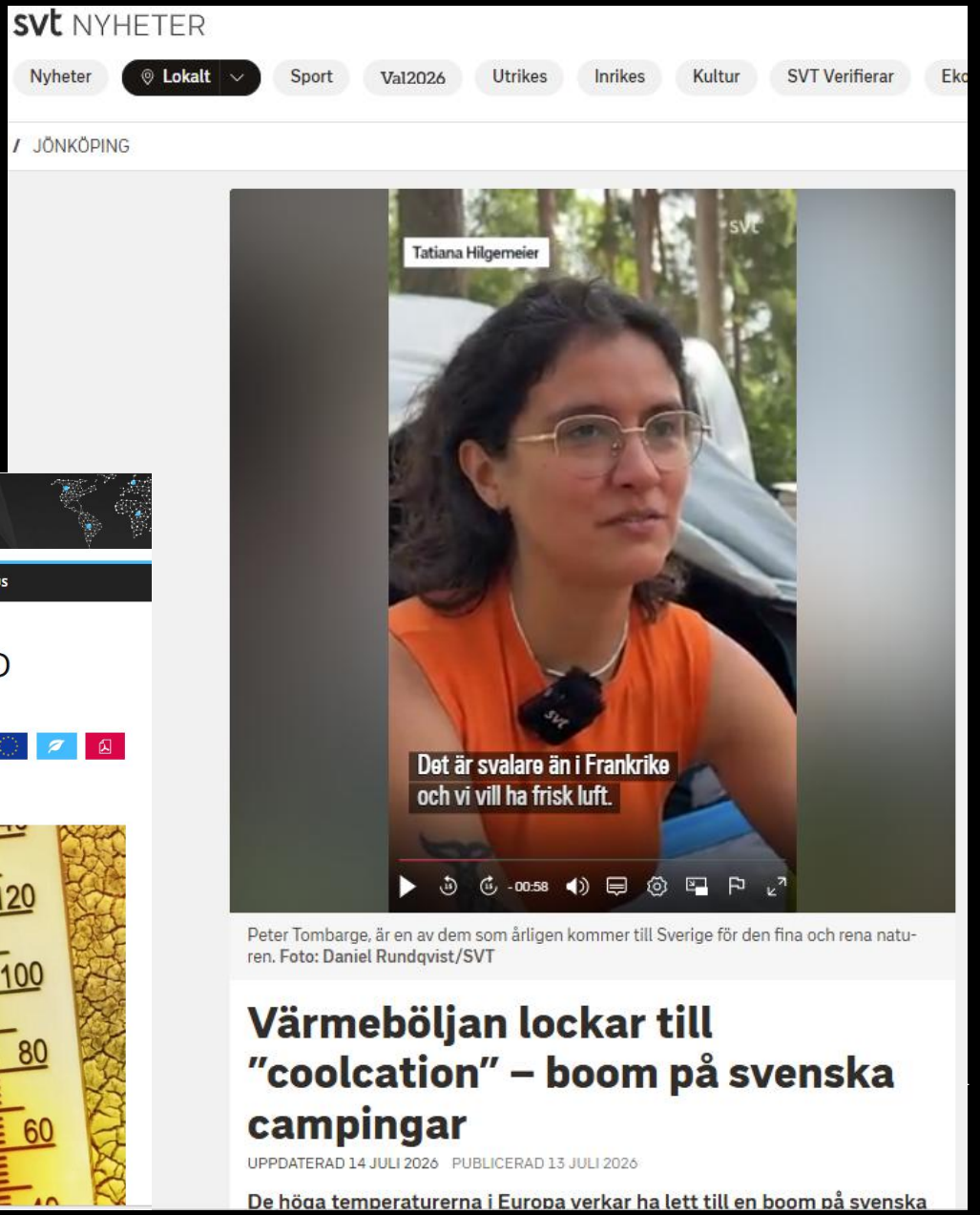

Hur skapar vi nytta?

För forskningen

- Små kommuners kapacitet möte policyimplementering - VA
- God ekonomisk hushållning för VA i en kommunkoncernskontext med annan logik.
- Samband mellan ekonomi, styrning, säkerhet och försörjningsförmåga – VA i små kommuner.
- Empiri utanför storstadsområden

Hur skapar vi nytta?

För VA-verksamhet i små kommuner och för politiken

Husmorsknep: Vad kan små kommuner göra redan idag, ex ha koll på sina anläggningstillgångar, undvika strategier för att misslyckas med tillgångsförvaltning, tänka och agera i termer av samarbete, samordning och samverkan mm

Varningsflaggor: Vilka delar av regelverket fungerar inte för små kommuner… ex pga mottagarkapacitet, men även sändarkapacitet, Det kommunala utjämningssystemet, staten som garant för en lägre ränta likt för kommuner med god ekonomi mm

Diskussion